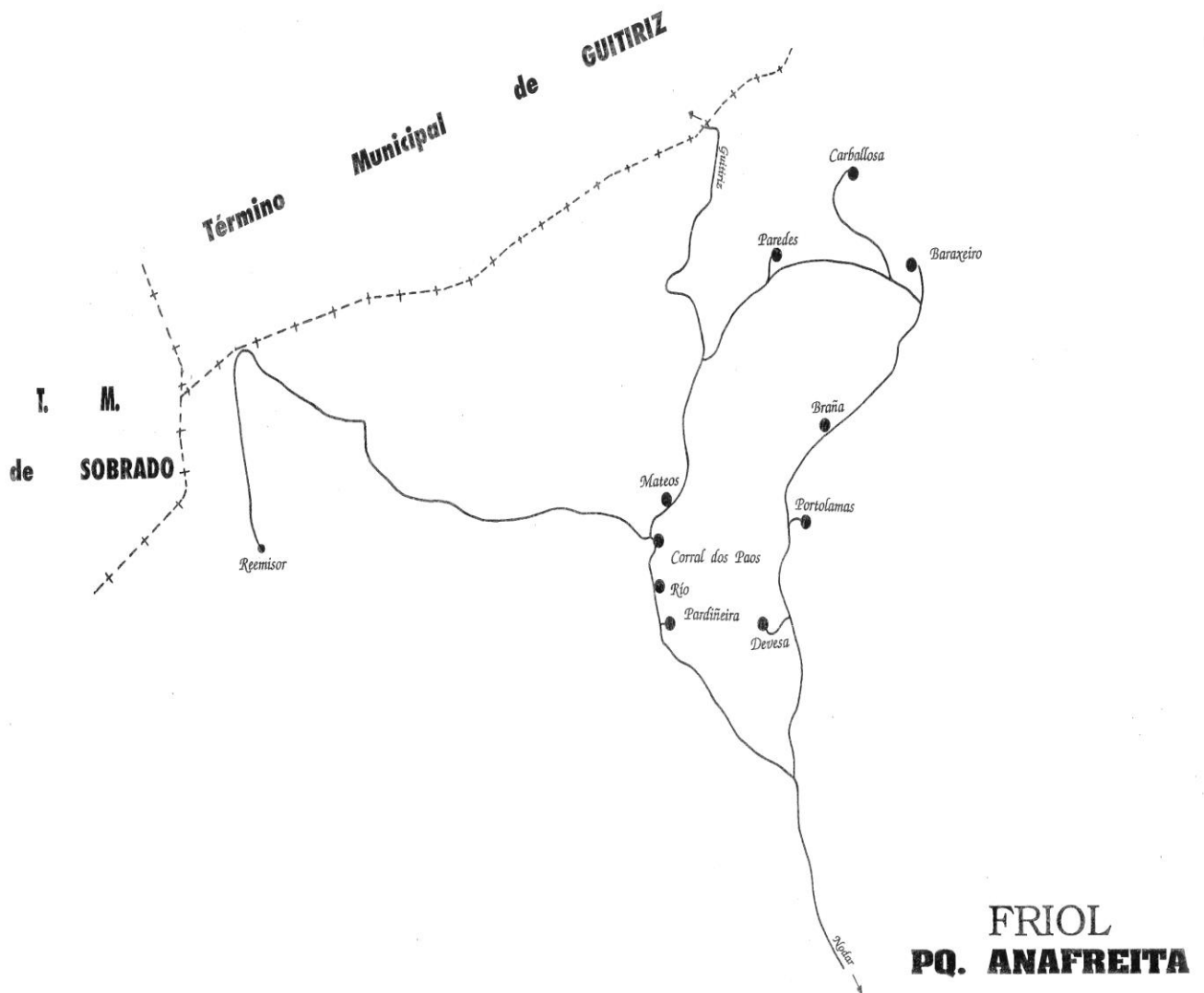

* ANAFREITA (SAN PEDRO)

Parroquia cunha superficie de 8,1 km² situada ao noroeste do municipio que limita co Concello de Guitiriz. Conta con 44 habitantes repartidos nas entidades de poboación: Baraxeiro (O), Braña (A), Carballosa (A), Curral dos Mateos (O), Curral dos Paos (O), Devesa (A), Pardiñeira, Paredes, Portolamas e Río (O). A súa densidade de poboación é de 5,43 hab/km².

Trátase dun lugar cunha ampla historia que se remonta a finais do século X, cando xa se coñece da existencia da igrexa parroquial (que se adica ao seu patrón, San Pedro) nos chamados Tumbos de Sobrado. Tamén hai referencias posteriores datadas do século XVII e recopiladas por Andrés Martínez Salazar (Andrés Martínez Salazar, 1906: 16-23) referentes ás expedicións do licenciado D. Vázquez de Orjas, nas que se destaca o achado dunha mámoa nesas terras de Anafreita e tamén se mencionan freguesias anexas como a de San Mamede de Nodar.

A orixe do topónimo de **Anafreita** é popularmente moi variada, e son moitas as correntes que se propoñen explicar o seu significado. Por un lado, existe a teoría de que provén de dous vocablos: NAUE FRACTE, citado en certos documentos dos mosteiros de Sobrado e Celanova dos anos 932, 982 e 989 (Joaquín Caridad Arias, 2006:62-65), e NAUE FRACTA mencionada noutros de 934, 942, 945 e 948. A procedencia destes vocablos é latina; basicamente fórmanse arredor do concepto de *fracta* que significa «rota, fracturada». Nicandro Ares, pola súa parte, defende a denominación *Nava Fracta* fronte a *Nave Fracta*, xa que esta última sería unha nave fracturada, ou sexa, un barco roto. Isto leva a pensar nun río navegable ou lago de grandes dimensións, dos cales non se ten coñecemento pola zona, a excepción dun pequeno regato que practicamente desaparece na época estival. Aquí cobra interese o postulado de Ares, quen sostén que a orografía destas terras é a que lles dá nome ás mesmas. Segundo a RAE, o termo prerromano *nava* correspóndese cun «terreo chan sen árbores, ás veces pantanoso. situado xeralmente entre montañas». Esta definición, unida ao adxectivo *fracta* describe perfectamente a paisaxe de Anafreita, polo que non parece desatinado fixar «a nava abrupta» como a orixe do topónimo.

Porén, outras versións posteriores dos documentos de Sobrado, concretamente do século XII, aloxan os topónimos Nafreita, que elimina a a- inicial, posiblemente por considerala artigo feminino prescindible como indica Joaquín Caridad¹, e Anafreita, idéntico ao termo tal e como se coñece hoxe en día. Tamén parece ser que aparece a forma contaminada Nafrecta, que pode ser unha forma non evolucionada do grupo latino [kt] ao típico [it] na que non se produciu a vocalización da consoante, como explica Amable Veiga Arias².

---

¹Joaquín Caridad Arias, Toponimia céltica de Galicia (2006): *En las versiones oficiales medievales pueden ocurrir dos cosas cuando la inicial es o-/a- (supuestos determinantes): 1) que se traduzcan por su equivalente castellano el o/a, o 2) que simplemente se ignoren, como es aquí el caso.* 5

²Amable Veiga Arias, Algunas calas en los orígenes del gallego (1983): *Algunas de las agrupaciones vocálicas que dan lugar al tratamiento [ai] > [ei] en gallego son debidas a la vocalización de una consonante; uno de los casos más típicos es el del grupo latino [kt] que pasa a [it], con lo que da lugar a la formación de un diptongo al precederle vocal nuclear. La evolución del diptongo [ai] así formado puede ser ilustrada por el topónimo Anafreita.*

Por outro lado, poderíase considerar a base latina *fracta* e a súa evolución *freita* para *A na freita*, é dicir, a que está na fractura ou na brecha, referíndose á paisaxe e morfoloxía da zona.

Por último, a teoría máis asentada é a da orixe xermánica. En numerosos lugares do concello, incluíndo o seu propio topónimo, aparecen influencias xermánicas debido seguramente á presenza de pobos coma os visigodos a partires do século V d.C. Segundo Caridad, Anafreita viría de *Ana-fred-a*, un antropónimo composto cuxo segundo termo remite á deusa nórdica *Freda*, *Freyja* ou *Freya*, asociada ao amor, á beleza e á fertilidade, pero tamén á guerra e á maxia, e que se recoñece por ser a máis venerada na cultura e mitoloxía xermana. Este nome está moi relacionado coa palabra *Fraujon* (muller) e co seu masculino *Freyr*, e segue a ser común como antropónimo por esas terras na actualidade. Non parece desatinado afirmar que o nome de *Freda* ou *Freyja* é a base de moitos topónimos galegos, véxase Freituxe no concello de Bóveda, ou lugar de Freitemunde en O Valadouro.

En canto ós lugares, **O Baraxeiro** provén do termo *varexar* ou *varear* que significa espazo situado preto ou a carón da casa labrega descuberto e xeralmente valado. N. Ares supón que en dito lugar esta tarefa se faría a miúdo e polo tanto adoptou ese nome, evolucionando o -e inicial a un -a moito máis aberto.

Outras das aldeas son **O Curral dos Mateos** e **O Curral dos Paos**, con orixe no termo latino *currale* (curral, «espazo situado preto ou a carón da casa labrega descuberto e xeralmente valado»). No primeiro caso acompáñase de *Mateos*, que se referire ao nome do patrón *Matheus* ou quizais ao xentilicio *Matteius*. Por outro lado, **O Curral dos Paos** asóciase á palabra latina *palus* (concretamente ao acusativo plural *palos*) que significa «pau», polo que seguramente abundasen nesta zona.

Por outra parte, **A Braña** e **A Carballosa** son dos fitónimos que se refiren á morfoloxía do terreo, xa que unha *braña* é un «prado ou monte baixo moi húmido típico das paisaxes labregas galegas» e unha *carballosa* sería un «lugar onde abunda o carballo». **A Carballosa** deriva da influencia prerromana *carba*, a través do aumentativo *carbaliu* como presupón N. Ares, e sería unha terra onde abundan os carballos. Pola súa parte, a orixe do termo *braña* é moi discutida. Para moitos autores procedería do latín *ver*, como sostén Carolina Micháelis, seguida por Menéndez Pidal, Meyer-Lübke e Piel, evolucionado a *veranea*. En lugares coma Asturias adquire sentido esta explicación, posto que a acepción que se lles dá ás brañas é a de pastos de alta montaña nos que o gando está desde a primavera ata o outono. Pola contra, outros coma García de Diego afirman que podería provir de *vorago-inis* («abismo, tremenda») aínda que a evolución deste termo non sería tan factible de cara ao actual. Existe outra vertente (Joan Corominas, 2012: 106) que defende as raíces célticas a partires do vocablo *brakna*, lugar húmido, que se axusta máis ao paradigma galego, e neste caso ao friolense.

En canto ao nome de **A Devesa**, é un dos máis comúns tanto na toponimia galega coma na española (coa súa consecuente tradución a *dehesa*), e está presente mesmo noutras tres parroquias do concello: Trasmonte, Prado e Condes. Procede do latín *defensa*, por tratarse dun terreo cheo de árbores e cercado (e polo tanto, defendido) no que se coloca o gando.

Asimesmo, o resto dos lugares desta parroquia tamén posúen influencias latinas como é o caso de **Pardiñeira**, que evolucionou de *parietinaria* (*parietinae-arum*) co significado de «paredes vellas arruinadas».

Ten base en *paries-etis*, que deu aquí mesmo en plural outro dos topónimos que é **Paredes**.

Portolamas é un composto de *portus* «porto, paso dun río ou montaña» con *lama*, polo que teríamos un «paso entre a lama».

Por último, **O Río** orixínase a partir do latín *rivus*, sen sufrir ningunha modificación na súa evolución con respecto a outros topónimos da mesma raíz etimolóxica.

*Texto extraído do traballo clasificado no segundo posto do "I Premio de investigación Histórica, Cultural e Etnográfica Concello de Friol" presentado por Dona Laura Ferro Devesa e Dona Estefanía Pena Ferro e titulado "TOPONIMIA DO CONCELLO DE FRIOL" Friolensis